

КЛАСИФІКАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Основні засоби мають важливе значення для будь-якого підприємства, оскільки саме вони складають продуктивну частину його майна. Засоби виробництва, як речові елементи продуктивних сил, відображають досягнення науково-технічного прогресу. Особливої уваги потребує питання класифікації основних засобів, так як зміни, що відбулися в законодавстві є вагомими і мають безпосередній вплив на їх облік. Також від правильної класифікації основних засобів залежить ефективність прийняття управлінських рішень. Саме тому питання класифікації основних засобів залишається актуальним.

В економічній літературі проблемам обліку основних засобів, зокрема, питанням їх класифікації, присвячено багато наукових праць вітчизняних вчених. Значний внесок у розробку теоретичних і практичних аспектів, що стосуються сутності основних засобів внесли такі провідні дослідники: Бутинець Ф.Ф., Виговська Н.Г., Білух М.Т., Кірейцева Г.Г., Чебанов Н.В., Горецька Л.Л. У працях Голова С.Ф. і Чумаченка М., Сажинця С. детально досліджується проблемні аспекти амортизації основних засобів, а питання класифікації основних засобів вивчали Стельмах Х.П., Кузьмін О.С., Корягін М.В., Агрес О.Г. Звичайно науковий досвід та багаторічні напрацювання є досить значними але, ще існують не вирішені питання, які на наш погляд потребують подальшого вивчення, дослідження й вдосконалення.

Наукове дослідження у статті проведене методами індукції та порівняння. Визначальними у вирішенні поставлених завдань були такі загальнонаукові методи, як аналіз, синтез, моделювання, конкретизація.

Метою статті є оцінка існуючої системи класифікації основних засобів у податковому і бухгалтерському обліку з метою оптимізації організації обліку.

1. Класифікація основних засобів згідно Податкового Кодексу

Необхідною умовою аналізу ефективності використання основних засобів є здійснення їх класифікації. Сукупність однотипних за технічними характеристиками, призначеннями і умовами використання об'єктів основних засобів формують їх групи (типи, класи).

Згідно тлумачного словника сучасної української мови класифікація – це система розподілу предметів, явищ або понять на класи, групи тощо за спільними ознаками, властивостями. Отже, класифікація основних засобів – це розподіл їх за різними ознаками, критеріями.

Зміни, що відбулися із прийняттям Податкового Кодексу також стосуються визначення основних засобів. В першу чергу відбулася зміна термінології: замість терміна, що був записаний у раніше чинному Законі України «Про оподаткування прибутку підприємств» основні фонди Податковий Кодекс оперує тепер поняттям основні засоби, визначення якого наведено у п.п. 14.1.138. Зближення бухгалтерського і податкового обліку виявилася вже в тому, що для цілей обліку тепер використовуватиметься єдиний термін «основні засоби». Суть самого поняття особливо не змінилася, зміни торкнулися вартісного відношення, яке збільшилося з 1000 до 2500 грн.

Змінюється також порядок класифікації основних засобів, замість 4-х груп, тепер передбачено 16 груп основних засобів (табл. 1).

Таблиця 1

Зміни в законодавстві, що стосуються основних засобів

	До 01.04.2011р.	З 01.04.2011р.
Законодавство	Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств»	Податковий Кодекс України
Визначення терміну	Основні фонди	Основні засоби
Кількість груп основних засобів	4	16
Період нарахування амортизації	щоквартально	щомісяця
Нарахування	Пооб'єктно по групі 1 ОЗ; в цілому по групі – по групах 2,3,4.	За всіма групами по кожному об'єкту

На перший погляд може здатися, що ці зміни ускладнять порядок обліку але насправді, ця класифікація практично повністю збігається з назвами субрахунків бухгалтерського обліку до рахунків 10 і 11, а також практично повторює класифікацію основних засобів, наведену в п.5 П(с)БО

7 «Основні засоби». Це значно полегшить роботу бухгалтерів. Так як у фінансовому обліку буде достатньо інформації про основні засоби для податкового обліку, що спростить процес нарахування амортизації в свою чергу.

За приписами п. 6 підрозділу 4 розділу XX Податкового Кодексу (норми якого поширюються також на платників податку в разі їх переходу зі спрощеної системи оподаткування на загальну) станом на 1 квітня 2011 року підприємства зобов'язані провести інвентаризацію в цілях визначення переліку об'єктів основних засобів і вартості таких об'єктів, що підлягатиме «податковій» амортизації в умовах дії положень розділу III Податкового Кодексу.

Ще одне нововведення Податкового Кодексу – це пооб'єктний облік основних засобів. Передбачено, що амортизація кожного об'єкта нараховується щомісячно починаючи з місяця, що настає за місяцем уведення об'єкта в експлуатацію. Амортизаційні нарахування за квартал складаються із сум амортизації за три місяці. Також слід пам'ятати, що в податковому обліку не відображаються і не будуть відображатися невиробничі основні засоби.

З метою порівняння складу груп основних засобів у бухгалтерському і податковому обліку та в цілях нарахування амортизації наведено нижче табл. 2.

Таблиця 2

Класифікація основних засобів та інших необоротних активів з метою нарахування амортизації, відповідно до Податкового Кодексу України

Бухгалтерські рахунки	Класифікація згідно ПКУ		Мінім. допустимі строки корисного використання, років	Метод амортизації дозволений ПК
	Група	Найменування		
101	1	Земельні ділянки	невизначений	Амортизація не нараховується
102	2	Капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15	
103	3	Будівлі	20	Усі методи, крім методу прискореного зменшення ЗВ
		Споруди	15	
		Передавальні пристрої	10	
104	4	Машини та обладнання	5	Метод прискореного зменшення ЗВ або будь-який інший
		з них :*	2	
105	5	Транспортні засоби	5	Метод прискореного зменшення ЗВ або будь-який інший
106	6	Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4	Усі методи, крім методу прискореного зменшення ЗВ
107	7	Тварини	6	
108	8	Багаторічні насадження	10	
109	9	Інші основні засоби	12	
111	10	Бібліотечні фонди	невизначений	1 метод: 50% при введенні + 50% при списанні або 2 метод: 100% при введенні
112	11	Малоцінні необоротні матеріальні активи	невизначений	
113	12	Тимчасові (нетитульні) споруди	5	Виробничий або прямолінійний
114	13	Природні ресурси	невизначений	Амортизація не нараховується
115	14	Інвентарна тара	6	Виробничий або прямолінійний
116	15	Предмети прокату	5	Виробничий або прямолінійний
117	16	Довгострокові біологічні активи	7	Усі методи, крім методу прискореного зменшення ЗВ

* інформацій обладнання, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (в тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує 2500 гривень.

Таким чином, для цілей оподаткування вся сукупність основних засобів та інших необоротних активів поділена на 16 груп. Платником податку при класифікації основних засобів та інших

необоротних активів за групами, згідно з вимогами п.145.1 Податкового Кодексу, за основу мають братися дані про розподіл цих активів за субрахунками в бухгалтерському обліку. Наведена в цьому пункті класифікація має певні відмінності, зокрема відсутня окрема група під назвою «Інші необоротні матеріальні активи», яка б відповідала даним субрахунку 117 «Інші необоротні матеріальні активи». Виходячи з логіки цього пункту, ці активи мають відноситися до групи 9 «Інші основні засоби». Одночасно до класифікації введена група 16 «Довгострокові біологічні активи», яка відповідає даним синтетичного рахунку 16 «Довгострокові біологічні активи» в бухгалтерському обліку.

Порівняння вказує, що позиції бухгалтерського обліку та оподаткування практично збігаються. Лише в окремих позиціях податкові групи виписані більш детально – по групах 2,3,4,6. Звичайно зміни, що відбулися в податковому законодавстві стосовно класифікації основних засобів можна охарактеризувати, як позитивні, що мінімізували розбіжності в законодавствах і полегшили роботу бухгалтеру [1].

2. Класифікація основних засобів у фінансовому обліку

У фінансовому обліку методологічні принципи формування інформації про основні засоби регламентує Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99р. №996-XVI; Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом Мінфіну України від 27.04.2000р. №92 та Методичні рекомендації по бухгалтерському обліку основних засобів, затверджених наказом Мінфіну України від 30.09.2003р. №561. Згідно п.5 П(с)БО для цілей бухгалтерського обліку основні засоби класифікуються за такими групами (рис.1).

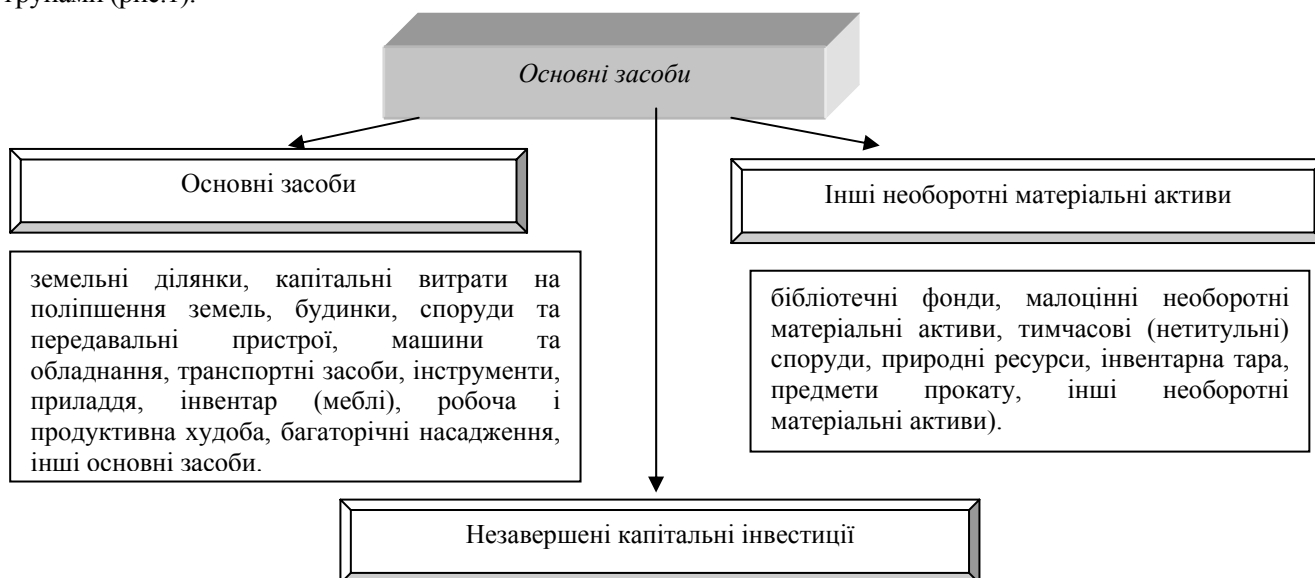

Рис.1. Класифікація основних засобів згідно П(с)БО 7 «Основні Засоби»

Група основних засобів – сукупність однотипних за технічними характеристиками, призначенням та умовами використання необоротних матеріальних активів [2].

До основних засобів відносять:

1. Земельні ділянки - всі землі за цільовим призначенням поділяють на землі сільськогосподарського призначення; землі населених пунктів (міст, селищ міського типу й сільських населених пунктів); землі промисловості, транспорту, зв'язку, оборони та іншого призначення; землі природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення; землі лісового фонду; землі водного фонду; землі запасу;(згідно Земельного кодексу);

2. Капітальні витрати на поліпшення земель – це витрати на меліоративні (осушувальні) та іригаційні роботи, антиерозійні заходи (терасування, зміна рельєфу ярів та ін.);

3. Будинки, споруди і передавальні пристрої. До будинків відносять архітектурно-будівельні об'єкти, призначені для створення умов (захист від атмосферних явищ та ін.) праці, життя, обслуговування населення й зберігання матеріальних цінностей. До будівель належать усі комунікації всередині будівлі, необхідні для її експлуатації. Споруди – інженерно-будівельні об'єкти, призначені для створення умов, необхідних для здійснення процесу виробництва або забезпечення досягнення невиробничих цілей через виконання певних технічних функцій, не пов'язаних із зміною предмета праці. До передавальних пристроїв належать: лінії електропередач, у т.ч. сигналізації та зв'язку;

трансмісії та трубопроводи (крім магістральних) з усіма проміжними механізмами, необхідними для трансформації (перетворення) і передавання енергії, переміщення трубопроводами рідких і газоподібних речовин.

4. Машини та обладнання. До машин відносять технічні пристрої, за допомогою яких при виконанні певних операцій технологічного процесу здійснюється перетворення енергії, матеріалів і (або) інформації для отримання необхідного корисного результату. Обладнання – пристрій, що виробляє або перетворює енергію, матеріали та інформацію.

5. Транспортні засоби – засоби, призначені для перевезення людей і (або) вантажу, а також встановленого на ньому обладнання чи механізму називають транспортними засобами. До цієї групи належать: автотранспорт; судна; залізничний транспорт; апарати літальні: повітряні й космічні; велосипедний транспорт; електротранспорт виробничий безрейковий.

6. Інструменти, прилади, інвентар (меблі). Як інструменти, визначають знаряддя ручної праці або виконавчий механізм машини для здійснення різних робіт. Інструменти поділяють на: різальні (різець, свердло, фреза та ін.); тиснучі (штамп, накатка); шліфувальні (шліфувальне коло, шліфувальний брусок); ударні (молоток, зубила, пробійник); кріпильно-затискувальні (затискувальний патрон верстатів, різцевий тримач, лещата та ін.); вимірювальні; медичні; інші. Прилади – засоби вимірювання, аналізу, обробки й зображення інформації, пристрої регулювання, автоматичні й автоматизовані системи управління. Інвентар (меблі) – сукупність різних предметів господарського вжитку й виробничого призначення.

7. Робоча і продуктивна худоба. Худоба, що використовується в процесі виробництва природним шляхом (у тому числі сторожові собаки), а також тварини, що не є продукцією, а використовуються для виробництва продукції: самці-плідники й самиці-годувальниці, худоба молочного, вовняного стада класифікується як продуктивна худоба. Робочу й продуктивну худобу класифікують за: видовою відмінністю (корови, коні та ін.); статевою відмінністю (бики, корови); функціональним призначенням (молочні, м'ясні, сторожові тварини).

8. Багаторічні насадження. Рослини, які використовуються в процесі виробництва (наприклад, для вирощування плодів, ягід), для здавання в оренду або в соціально-культурних цілях (декоративні дерева й кущі), класифікують як багаторічні насадження. Їх поділяють на насадження ботанічних садів; захисні; декоративні; продуктивні.

9. Інші основні засоби. До них належать засоби, що не обліковуються на субрахунках 101-108 рахунка 10 «Основні засоби». Підприємство має право самостійно вирішувати, які основні засоби віднести до цієї групи. Це може бути облік меблів, офісного обладнання, інформаційних систем, а також побутових електромеханічних приладів (холодильники, вентилятори та ін.).

Класифікацію, запропоновану діючим законодавством, на нашу думку, не можна назвати досить докладною, тобто такою яка б дозволила однозначно й безпомилково відносити об'єкти основних засобів до тієї чи іншої групи. Крім того, вище наведена класифікація не пов'язана з порядком нарахування амортизації, тобто до об'єктів будь-якої групи може бути застосовано будь-який із передбачених стандартом метод нарахування амортизації [3].

3. Оптимізація структури основних засобів підприємства через вдосконалення їх класифікації

Отже, основні засоби, що складають основу матеріально-технічної бази виробництва досить різноманітні за своїм призначенням і використанням. Тому для правильної організації аналізу їх класифікують за певними однорідними ознаками. Для оптимізації структури основних засобів підприємства запропоновано класифікацію основних засобів, яка може бути представлена наступним чином (табл. 3).

Таблиця 3

Класифікація основних засобів

№з/п	Класифікаційна ознака	Групи основних засобів
1	За галузевою ознакою	- промислові; - галузеві; - сільськогосподарські; - транспортні; - зв'язку тощо.
2	За функціональним призначенням	- виробничі; - невиробничі.
3	За використанням	- діючі; - недіючі; - запасні.

4	За належністю	- власні; - орендовані; - передані в оренду.
5	За натурально-матеріальним складом, що використовується як умова визнання активу – надходження економ.вигод	- згідно норм П(с)БО 7
6	Залежно від участі у процесі виробництва	- активні (конструктивні); - пасивні (допоміжні).
7	За технічним станом	- нові; - відремонтовані (добудовані); - модернізовані; - частково ліквідовані.
8	За речовим складом	- інвентарні; - неінвентарні.
9	За використанням	- діючі - недіючі (законсервовані) - запасні.
10	За джерелом фінансування	- занесені до статутного фонду; - придбані підприємством - безоплатно одержані.
11	За напрямками діяльності основні засоби, що	- використовуються в операційній діяльності; - у фінансовій діяльності; - інвестиційній діяльності
12	За характером відображення зносу	- амортизуються; - не амортизуються.

За функціональним призначенням всі об'єкти основних засобів поділяються на виробничі та об'єкти невикористаного призначення (рис. 2).

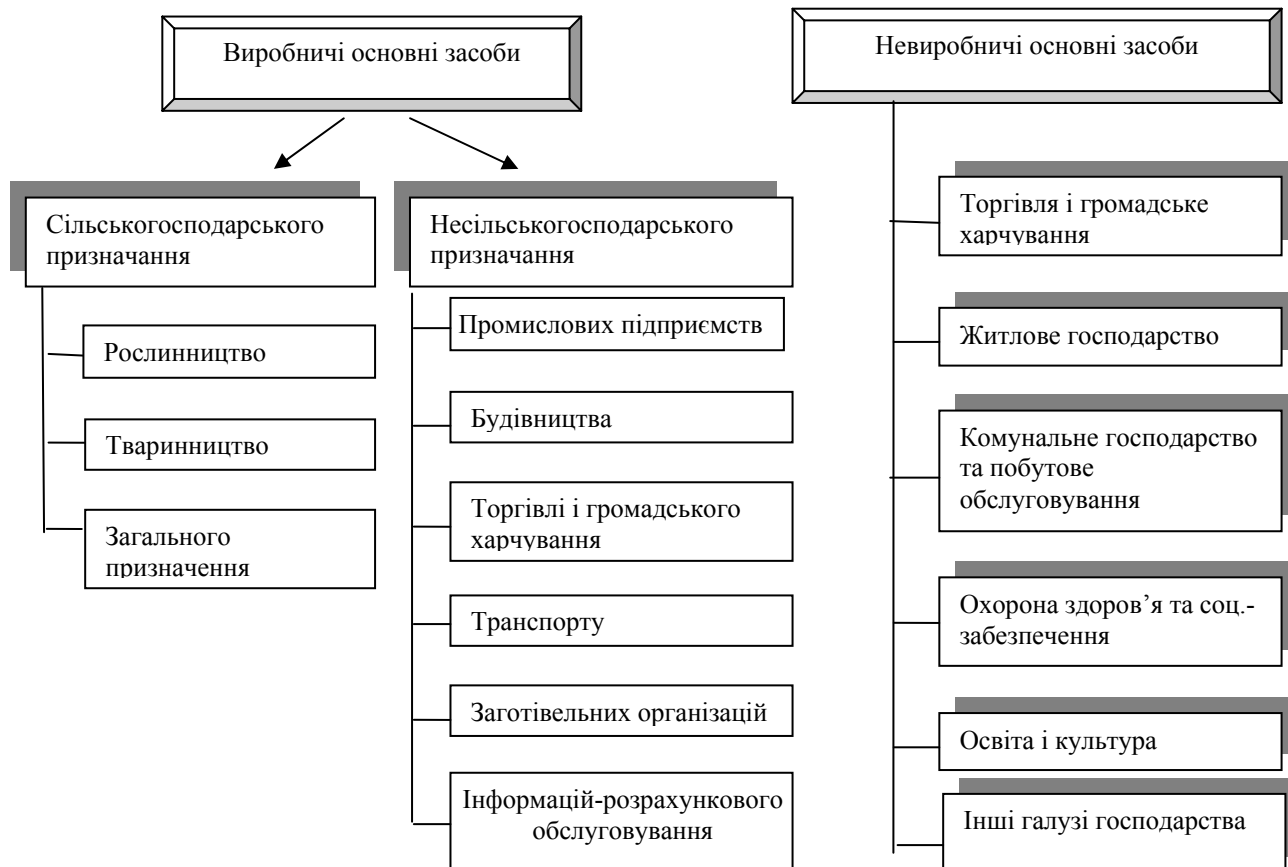

Рис.2. Класифікація основних засобів за функціональним призначенням

Законодавець визначив об'єкти основних засобів, які в податкових цілях доцільно відносити до невіробничої групи. Ще один важливий нюанс, що в податковому обліку не відображаються і не будуть відображатися невіробничі основні засоби.

Оскільки різні об'єкти основних засобів відіграють неоднакову роль у процесі виробництва, важливе значення має їх поділ на дві основні частини:

активну, їх ще називають конструктивні основні засоби (будівлі, споруди, транспортні засоби, машини та устаткування), які безпосередньо беруть участь у виробничому процесі й завдяки цьому забезпечує належний обсяг і якість продукції;

пасивну, що створює умови для здійснення процесу виробництва. Їх також називають допоміжні основні засоби (передавальні пристрої, інструмент, виробничий і господарський інвентар та інші основні засоби), вони тільки супроводжують процес виробництва, але на них не спирається саме виробництво безпосередньо [4].

За використанням основні засоби поділяються на:

діючі (всі основні засоби, що використовуються у господарстві);

недіючі (ті, що не використовуються у даний період часу у зв'язку з тимчасовою консервацією підприємств або окремих цехів);

запасні (різне устаткування, що знаходиться в резерві й призначене для зміни об'єктів основних засобів, що вибули або ремонтуються).

За характером нарахування зносу основні засоби поділяються на які амортизація не нараховується (це група 1 «Земельні ділянки» і група 13 «Природні ресурси») і на ті, що нараховуються (всі інші групи основних засобів згідно ст.145. Податкового Кодексу).

Розподіл основних засобів за ознакою належності на:

власні (основні засоби можуть складатися із Статутного (пайового, акціонерного) капіталу, додаткового капіталу з відповідних джерел на розширення роботи підприємства, власних прибутків, цільового фінансування і цільових надходжень);

орендовані (основні засоби показуються у балансі орендодавця, тим самим виключається можливість подвійного обліку одних і тих самих засобів);

передані в оренду власні основні засоби іншим суб'єктам господарювання.

У методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку основних засобів вказано, що керівництво підприємства самостійно на власний розсуд може розширювати класифікацію, розподіляючи об'єкти основних засобів за групами (підгрупами), зокрема на власні, орендовані, запасні, ті що перебувають в експлуатації, на консервації, в оренді; такі, що орендовані в інших суб'єктів ведення господарської діяльності або у фізичних осіб; такі, що перебувають на ремонті, модернізації, реконструкції, добудові або частковій ліквідації тощо. Особливо актуальним для сільськогосподарських підприємств є поділ основних засобів на об'єкти матеріально-технічного, рослинного чи тваринного походження [5].

Підбиваючи підсумки проведеного дослідження, необхідно наголосити, що в даній статті були розглянуті різні види класифікацій основних засобів, завдяки чому можна оптимізувати їхню структуру – забезпечити ефективно їх використання, сприяти покращенню стану сучасного виробництва. Позитивні зміни відбулися у законодавстві, які допомогли усунути ряд розбіжностей стосовно терміна «основні засоби» і «основні фонди» та їх класифікації. З метою максимального зближення бухгалтерського і податкового обліків у Податковому Кодексі тепер використовується єдиний термін «основні засоби» і передбачено класифікацію основних засобів, яка повністю збігається з назвами субрахунків бухгалтерського обліку до рахунків 10 і 11. А також, практично повторює класифікацію основних засобів, наведену в п.5 П(с)БО 7. Що на практиці набагато полегшить роботу бухгалтерам при віднесенні об'єкту основного засобу на той чи інший субрахунок обліку та відповідну його групу. Груп класифікації основних засобів – 16, при цьому до основних засобів відносять і інші необоротні матеріальні активи. Нарховувати амортизацію необхідно буде поновому : щомісяця по кожному об'єкту основних засобів за методами, передбаченими в П(с)БО. По групах облік більше вестися не буде.

Також, згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» керівництво підприємства самостійно обирає та визначає міру використання класифікаційних ознак, за якими здійснюється диференціація основних засобів та методу амортизації, виходячи зі специфіки та рівня мінливості умов підприємницької діяльності. До основних чинників, які впливають на структуру класифікації основних засобів того чи іншого підприємства можна віднести наступні: галузь в якій працює дане підприємство, його спеціалізація, обсяг виробництва, науково-технічний

прогрес, тощо. Тому з'ясування перспективних напрямів оптимізації існуючих видів класифікацій основних засобів та пошук найбільш ефективних із них залишається актуальною проблемою.

Запропонована нами класифікація основних засобів, за певними ознаками, буде мати не тільки чисто наукове значення, що дасть змогу студентам-економістам вищих навчальних закладів більш глибоко і конкретніше вивчити даний об'єкт обліку, але й практичне.

Література

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 ;№ 2755-VI zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.c
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверд. наказом Міністерства України від 27.04.2000р. №92.
3. Агрес О.Г. Основні засоби сільськогосподарських підприємств: стан, класифікація та вартісне оцінювання // nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_ep/200...
4. Стельмах Х.П. Класифікація основних засобів підприємств / Х.П. Стельмах, О.Є. Кузьмін // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип.20.14., ст.263-267
5. Корягін М.В. Сарахман Н.О. Облікова класифікація основних засобів в системі управління підприємствами // Науковий вісник УжНУ Спец.випуск.- 29 ч.2, ст.33.

378:334.735:001.9

Дячкова М.О., аспірант,
ВНЗ «Укоопспілки» Полтавський університет економіки і торгівлі України

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ ПІДПРИЄМСТВА

Для того, щоб визначити зміст науки управління знаннями, необхідно розробити принципи, функції, методи, що необхідні для координації взаємодії суб'єктів та об'єктів в процесі управління знаннями. Тому визначення принципів формування та розвитку системи управління знаннями є одним з актуальних завдань для сучасних науковців. Визначенню принципів управління знаннями присвячені роботи вчених: Алаві М. та Ліндер Д. [5], Девенпорт Т.Г. [6], Дженекс М.Е. [7], Воронкова А., Вечерковська Р. [1], Мільнер Б.З., Румянцева З.П., Смирнова В.Г., Блинникова А.В. [3] Але так як управління знаннями, як наука, знаходиться лише на початку свого розвитку, питання, щодо принципів управління знаннями залишається не достатньо дослідженим.

Метою статті є аналіз існуючих принципів управління знаннями та розробка принципів формування та розвитку системи управління знаннями.

Згідно з філософським словником: «Принцип - (від лат. Principium - початок - основа); основне вихідне положення будь-якої теорії, вчення, науки, світогляду, політичної організації; внутрішнє переконання людини, що визначає його відношення до дійсності, норми поведінки і діяльності» [2]

Питання про принципи управління складало предмет роздумів багатьох вчених. Разом з розвитком науки і практики управління розвивались і змінювались основні принципи. Принципи управління - це певні вимоги, правила, що висувуються до дій людей, а також норми поведінки органів управління і керівників. Принципи встановлюють вимоги до організації процесу управління і діалектично пов'язані з методами і цілями управління. Принципи визначають реальну практику діяльності як апарату управління, так і функціонування системи в цілому [4, с. 15].

Особливу роль в процесі розвитку принципів управління відіграли роботи засновників менеджменту, а саме: принципи наукового управління Ф. Тейлора, принципи адміністративного управління А. Файоля; та їх послідовників, а саме: принципи організації управління Г.Форда, принципи продуктивності Г.Емерсона, принципи управління соціалістичним виробництвом вітчизняних вчених: О. Богданова, М. Вітке, О. Гастева, О. Єрманського, Є. Розміровича та інших.

Розробці принципів управління знаннями присвячені роботи лише деяких науковців.

Воронкова А., Вечерковська Р. стверджують, управління знаннями підприємства ґрунтується на наступних принципах: принцип програмно-цільового управління; принцип саморегулювання і саморозвитку відносно динаміки внутрішнього середовища; принцип системності; зворотного зв'язку; логічної основи; моделювання [1, с.148]. На нашу думку перелік запропонованих принципів не є повним, так як не враховує особливості управління саме знаннями підприємства, а носить більш загальний управлінський характер.